

Nr 59

Utlåtande i anledning av väckt motion om undantagande av böcker och musikaler från förbudet mot bruttopris-sättning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 529, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr Wachtmeister hemställt »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om sådan ändring i lagen den 25 september 1953 om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, att böcker och musikaler undantagas från lagens tillämpning, alternativt att i 4 § samma lag tillades bestämmelse av innebörd, att där berört tillstånd skulle meddelas för perioder om 10 år i taget».

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Nuvarande ordning

Den livliga svenska efterkrigsdiskussionen om det s. k. bruttoprissystemets (eller lika-prissystemets) för- och nackdelar utmynnade i ett förbud mot tillämpning av systemet, vilket återfinnes såsom 2 § i 1953 års lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet. Fr. o. m. den 1 juli 1954 har det således i princip varit förbjudet för varje säljare på den svenska marknaden att föreskriva till vilka priser som ett efterföljande återförsäljarled skall vidare sälja produkterna. Säljaren har däremot fortfarande full rätt att föreslå s. k. riktpriiser, varvid det dock klart skall framgå, att återförsäljaren ej är bunden av dessa förslag. Inga åtgärder får sålunda vidtagas i syfte att tvinga återförsäljaren att upprätthålla de föreslagna priserna. Motiveringen för förbudet kan i korthet sammanfattas på följande sätt.

Om säljaren fastställer priserna i efterföljande led, fastställer han samtidigt återförsäljarnas marginaler och därmed den ram till vilken kostnaderna får anpassas. Ett sådant system förhindrar priskonkurrens bland återförsäljare och tenderar därmed att öka användningen av kostnadskrävande konkurrensmetoder. Det stimulerar vidare säljarna till en rabattkonkurrens, som ej kommer den slutlige köparen — konsumenten — till godo. Systemet minskar konsumentens valfrihet genom att åstadkomma en standardiserad kombination av pris och service och försvårar eller för-

¹ Bihang till riksdagens protokoll 1964. 9 saml. 2 avd. Nr 59

hindrar därigenom uppkomsten av s. k. lågpriskanaler med lägre pris och service. För att systemet skall kunna upprätthållas måste det ofta kombineras med andra regleringar, främst i form av nyetableringskontroll i syfte att neutralisera den stimulans till för stor nyetablering som de fasta marginalerna medför.

Bruttoprisförbudet har givits följande form i 2 § nyssnämnda lag:

Utän tillstånd av näringsfrihetsrådet må företagare, där ej annat är särskilt stadgat, varken av företagare inom senare försäljningsled betinga sig, att vid försäljning av förnödenhet här i riket visst pris icke må underskridas, eller till ledning för prissättningen inom senare försäljningsled i riket eljest angiva visst pris, med mindre därvid kommer till uttryck att priset får underskridas.

Såsom framgår av paragrafens lydelse har lagstiftaren emellertid även varit öppen för möjligheten, att undantag från bruttoprisförbudet kan tänkas vara motiverade. När denna dispensmöjlighet skapades, hade lagstiftaren i främsta rummet bokdistributionen i åtanke. Det hade sedan länge hävdats såväl i Sverige som i andra länder — främst Tyskland — att fri prisbildning på böcker skulle kunna få kulturella skadeverkningar. Det ansågs finnas anledning frukta, att utgivningen av kulturellt värdefull litteratur skulle kunna minska och att sortimenten inom bokhandeln skulle kunna utarmas i riktning mot något, som kan betecknas som en »best-sellerbokhandel». Men även andra tänkbara anledningar till undantag från förbudet övervägdes av lagstiftaren, vilket kom till uttryck i den paragraf — 4 § — som anger förutsättningarna för att dispens skall kunna meddelas:

Tillstånd... må meddelas endast om konkurrensbegränsningen kan antagas främja kostnadsbesparingar, vilka till väsentlig del komma konsumenterna till godo, eller i övrigt bidra till en ur allmän synpunkt ändamålsenlig ordning, eller om eljest särskilda skäl äro därtill.

Med stöd av denna paragraf beviljades även dispens för bokdistributionen, som kommit att utgöra det enda väsentliga undantaget från bruttoprisförbudet. En preliminär dispens beviljades omedelbart i avvaktan på vissa specialundersökningar inom bokdistributionen. Sedan dessa avslutats, beviljades dispens t. o. m. år 1962. Vid motiveringen av dispensen lades tyngdpunkten vid de kulturella skadeverkningar som en fri prisbildning kunde förmodas få. Tidsbegränsningen motiverades med den pågående dynamiska utvecklingen inom hela distributionsapparaten, som gjorde det svårt att överblicka en längre tidsperiod. I det utlåtande, varpå dispensen beviljades, hade det gjorts ett försök att beräkna den ekonomiska förlust som systemet kunde medföra, d. v. s. den samhälleliga kostnaden för att upprätthålla den kulturella insatsen. Dynamiken i utvecklingen kunde förmodas öka denna kostnad och därmed ställa avvägningsproblemet i en ny

dager. Dispensen förenades även med vissa krav på uppmjukning av de ditiills gällande regleringarna av bokdistributionen.

Samtidigt lämnades även dispens av motsvarande slag för musikalier, gällande till den 1 januari 1963. Denna dispens var dock ej förenad med särskilda villkor.

Ifrågavarande dispenser gäller, på grund av senare meddelade interimistiska beslut, alltjämt.

Den bärande faktorn för bokdistributionen är kommissionsystemet. Tillsättandet av kommissionärer, nyetableringskontrollen, regleras av Svenska bokförläggareföreningen, som även har det avgörande inflytandet på de bestämmelser, som reglerar bokhandelspriset för förlagsartiklarna. Kommissionsbokhandeln är inom denna organisatoriska ram det dominerande instrumentet för den kommersiella bokdistributionen.

Förhållandet mellan förlag och bokhandel regleras genom avtal i bokförläggareföreningens »Affärsregler för bokhandeln», som tillkommit efter överläggningar med Svenska bokhandlareföreningen.

Det finns tre olika slags kommissionärer, A-kommissionärer, B-kommissionärer och lantbokhandlare. A-kommissionärerna har rätt till ett fullständigt sortiment av förlagens böcker. Denna rätt är förknippad med skyldigheten att som kommissionär ta emot alla böcker som förlagen sänder ut i kommission. För närvarande finns i vårt land ca 300 A-bokhandlare, i första hand belägna i städer och större samhällen. B-bokhandeln, som tillkom år 1944, skall ha en mera begränsad sortering av böcker. Där skall finnas tillgängliga mera »gångbara» böcker, men en B-bokhandlare skall även på kundens begäran kunna anskaffa all slags litteratur, som finns i A-bokhandeln. B-bokhandel etableras på orter som inte har tillräckligt kundunderlag för att kunna bära en fullsorterad bokhandel. Den anskaffar sina böcker från en av bokförläggareföreningen för ändamålet grundad institution, »Bokcentralen», som även ger mycken övrig service, vilket motiverar att B-bokhandeln åtnjuter lägre rabattsatser än A-bokhandeln. Lantbokhandlarna tillsätts av bokförläggareföreningen på platser där A- och B-bokhandel saknas. De skall hålla ett visst lager av böcker och göra sina inköp från närliggande bokhandel eller Bokcentralen.

I detta sammanhang är det av vikt att betona skillnaden mellan »bunden» och »fri» litteratur. Bunden litteratur, som alltså är förbehållen kommissionärerna, är alla skolböcker samt under viss tid övriga böcker som åsatts ett bokhandelspris över 13 kronor för häftat exemplar. Fri litteratur, som alltså även kan säljas genom andra än kommissionärerna, är:

»böcker som åsatts ett bokhandelspris ej överstigande 13 kronor för häftat exemplar, dock ej skolböcker,
andra böcker än skolböcker, om mer än tre år förflutit efter utgången av utgivningsåret för den senaste upplagan,

biblar, psalm- och sångböcker, andaktsböcker samt pastoral arbetslitteratur, kartor, resehandböcker samt skrifter av lokalt turistintresse, bilderböcker för barn, spelregler, teaterpjäser och operatexter, kalendrar och andra årsböcker.»

Det förtjänar att påpekas att fri litteratur ej är detsamma som icke kommissionsberättigad litteratur.

Med kommissionssystemet är flera typer av *k o n k u r r e n s b e g r ä n s n i n g a r* förknippade. De regleras genom avtal i »Affärsregler för bokhandeln». *Bruttoprissättningen begränsar priskonkurrensen*. Bokhandelspriset får inte underskridas genom rabatter till kunden eller på annat sätt, utom då det särskilt medgivits i »Affärsregler för bokhandeln». Till vissa kundkategorier — bibliotek, skolor, studenter m. fl. — är kommissionärerna skyldiga att lämna på visst sätt specificerade rabatter. Kommissionärerna får till övriga kunder lämna vissa typer av rabatter som årsomsättningsrabatt, kontantrabatt och ordervärdesrabatt. Fri prisbildning på böcker i konsumentledet är tillåten först året efter första realisationsåret eller efter den längre tid bokförläggaren bestämt för realisation. *Produktkonkurrensen är begränsad* genom att en betydande del av sortimentet under lång tid är förbehållen kommissionärerna. Kommissionärernas antal regleras genom *nyetableringskontroll*.

För ytterligare uppgifter angående bokbranschens struktur och bokhandels lönsamhet må här hänvisas till »Pris- och kartellfrågor» nr 1/1963.

Hos näringsfrihetsrådet anhängiga ärenden rörande fortsatt dispens

I samband med att dispensen från bruttoprisförbudet beträffande böcker utlöpte 1962 inkom bokförläggareföreningen med ansökan om fortsatt dispens. En sådan dispens borde, anförde föreningen, icke tidsbegränsas utan gälla tills vidare, för att ge den arbetsro som är erforderlig för en effektiv planering och rationalisering av branschen. Näringsfrihetsrådet beslöt den 6 december 1962 att interimistiskt, längst t. o. m. den 30 juni 1963, förlänga dispensen på samma villkor som dittills gällt. Denna förlängning har sedan fastställts att gälla till dess ärendet slutbehandlats av rådet. I ärendet har pris- och kartellnämnden verkställt olika undersökningar rörande bokbranschen. Vidare har professor Ulf af Trolle vid handelshögskolan i Göteborg på näringsfrihetsrådets uppdrag avgivit utlåtande om bruttoprissystemet på böcker. Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor har — efter hörande av Svenska stadsförbundet, Kommunförbundet, Stockholms stad, Svenska bokhandlareföreningen, Svenska antikvariatföreningen, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges författareförening och Bokgillet — avgivit yttrande till näringsfrihetsrådet. I ärendet höll rådet offentligt sammanträde den 15 september innevarande år, därvid bl. a. ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, bokförläggareför-

eningen och bokhandlareföreningen var närvarande. Näringsfrihetsrådet avser att om möjligt avgöra ärendet före årets utgång.

Svenska musikförläggareföreningen har beträffande musikalier ansökt om motsvarande dispens, vilket bifallits interimistiskt i avbidan på avgörandet av ärendet rörande bokpriserna.

I af Trolles ovannämnda utlåtande anföres sammanfattningsvis bl. a. följande.

När man nu slutligen skall fatta ett ofrånkomligt beslut i frågan, måste man lämna fakta och något som i bästa fall kan kallas för genomtänkta bedömningar bakom sig för att göra en helt subjektiv värdering. Om man accepterar bedömningen, att en fri prisbildning inom bokdistributionen skulle tendera att skapa en bestsellerdistribution i vidaste bemärkelse och minska såväl utgivning som försäljning av annan litteratur, blir frågan endast huruvida de ekonomiska vinster man kan uppnå härigenom är värda sitt pris. Den frågan får envar besvara för sig. Författaren kan endast ange sin egen — helt subjektiva — ståndpunkt.

Författaren skulle icke vilja taga den risk det innebär att slopa bruttoprisförbudet, d. v. s. att neka dispens. Det får därvid vara osagt, huruvida detta kan hänföras till en genuin känsla för kulturella värden, huruvida det sammanhänger med det egna behovet av en starkt specialiserad bokhandelsservice eller om endast modet saknas för att genomföra en radikal lösning, vars verkningar — i varje fall de ofördelaktiga — alltid kommer att lastas de beslutande resp. förslagsställarna. Förslaget är, oavsett motiven, att bevilja dispens.

Men bruttoprissystemet har onekligen även negativa verkningar vid sidan av sin effekt som kulturbärare. Skulle man icke kunna eliminera dessa genom lämpliga åtgärder och därmed förena de bästa elementen ur olika system för prisbildning?

Tanken är lockande, och ett försök härtill gjordes vid föregående dispens genom vissa uppmjukningar i regleringarna. Man skulle nu kunna tänka sig att gå vidare, t. ex. skapa ökat utrymme för priskonkurrens genom att undantaga böcker över en viss prisnivå från dispensen — vilket skulle verka pristryckande — minska skyddstiden, innan realisationer får ske, göra pris-sättningen helt fri under realisationer, medgiva rättighet att lämna särskild rabatt vid försäljning genom självval etc. etc. Tanken är lockande, men författaren har ändå kommit till slutsatsen, att några väsentliga sådana uppmjukningar icke bör eftersträvas, om man undantar sådana uppenbara förhållanden som att studerande vid socialinstitutet naturligtvis bör beviljas samma rabatter som studerande vid universitet och högskolor.

Motivet för denna inställning är klart. Om man gör så stora uppmjukningar, att de får någon praktisk betydelse, skapar man endast risk för just de skadeverkningar man vill undvika. Om man däremot fingrar en smula på alla bestämmelser, upprätthåller man skenet av att genomföra en gradvis liberalisering och kan därefter dra sig ur det hela med gott samvete, men man åstadkommer ingenting.

Det förefaller i stället vara bättre att vända på hela problemet: Att acceptera bruttoprissystemet i huvudsak som det är, men att förena dispensen med krav, som är avsedda att skapa rationellast möjliga distribution inom ramen för systemet.

Först och främst bör dispensen förenas med kravet, att den endast gäller så länge som genomsnittsrabatterna från bokförlagen förblir oförändrade.

Det sades, att dispensen endast bör gälla så länge man upprätthåller samma marginalnivå. Med tanke på den fortsatta dynamiska utvecklingen inom distributionen bör därutöver ytterligare en tidsbegränsning införas. Fyra år har dock visat sig vara alltför kort tid. Det har förhindrat eller försvårat långsiktig planering, och en upprepning av samma korta tidrymd — för vilken författaren en gång bar ansvaret som förslagsställare — skulle alltför lätt kunna bli den obotfärdiges förhinder. Det föreslås, att tiden utökas till åtta år.

Att man bibehåller bruttoprissystemet intakt innebär, att man undan- drager den enskilde bokhandlaren från många rationaliseringsimpulser. De helt fria krafternas spel ersättes med en central reglering. — — —

Till sist skall här behandlas en detaljfråga i problemkomplexet. Studenterna har begärt rättighet att organisera en egen bokdistribution, uppbyggd på kurslitteratur. Man anser sig därigenom kunna uppnå lägre priser på kurslitteraturen än vad man gör f. n. med sin »studentrabatt» på 10 procent. De finns som betvivlar att detta är möjligt, men författaren finner det vara självklart, att det går — t. o. m. om man betalar hyra och marknadslöner. Hur skall man ställa sig till denna anhållan?

Författaren hör till dem som av naturliga skäl har stor förståelse för studenternas intressen. Det är därför beklagligt att behöva konstatera, att denna anhållan icke bör beviljas, *om man gör samma subjektiva värdering som författaren gjort i huvudfrågan om bruttoprissystemets vara eller icke vara*. Om man accepterar att behålla bruttoprissystemet i syfte att uppnå en viss kulturell effekt, får man i konsekvensens namn också acceptera, att det alltid kommer att förekomma gungor och karuseller inom bokhandeln. Varje försök att i någon utsträckning taga bort karusellerna medför risk för att även gungorna försvinner. Utan den volym och de »överskott» som långserielitteraturen skapar, går det icke att upprätthålla lagerhållning, ut-sändningsservice och försäljning av den facklitteratur som säljes i enstaka exemplar, t. ex. till enskilda, specialiserade forskare. — — — Vill man skydda tillflödet av den litteraturen, måste man också acceptera, att sortimentet i bokhandeln får behållas obrutet, även när det ytligt sett kan förefalla vara en rationalisering, att långserielitteraturen brytes ut.

»Ytligt sett» hör citeras, ty i själva verket skulle praktiskt taget varje mer standardiserad del av ett sortiment — ej endast inom bokhandeln — alltid kunna betraktas som en marginell andel, vilken skulle kunna säljas billigare, bara den omfattar en viss minimivolym. Men detta innebär icke, att hela distributionen blir billigare. Det blir den endast, om man accepterar, att den övriga delen av sortimentet försvinner, d. v. s. just den effekt, som man — med författarens värdering i detta fall — önskar undvika. Om man däremot förutsätter, att hela sortimentet skall bibehållas, är det tvärtom en rimligare hypotes, att den totala distributionskostnaden blir lägre, när hela sortimentet säljes i ett sammanhang än när det delas.

Så även om man såsom författaren önskar göra allt för att förbättra studenternas ekonomi, måste detta mål uppnås med andra medel — allt förut-satt att man delar författarens uppfattning, att man bör eftersträva ett fort-satt brett sortiment inom bokhandeln, även av den typ av facklitteratur, inom vilken kurslitteraturen utgör en volymmässigt stor men en titelmässigt försvinnande liten andel.

Beträffande *de till ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor avgivna remissyttrandena* må här redovisas följande. Svenska stadsförbundet, Kommunförbundet och Stockholms stad har i sina yttranden tillstyrkt fortsatt dispens under förutsättning att gällande villkor beträffande skolboksdistributionen bibehålles. Svenska bokhandlareföreningen och Sveriges författarförening har tillstyrkt bifall till bokförläggareföreningens ansökan. Svenska antikvariatföreningen har uttalat, att föreningen icke har något att invända mot en förlängning av dispensen, under det att Bokgillet — en bokklubb med cirka 2 400 medlemmar — framfört vissa kritiska synpunkter på kommissionssystemet samt uttryckt en förmodan att övergång från bruttopris till riktpolis ej skulle medföra några större olägenheter. Sveriges förenade studentkårer har i sitt yttrande framhållit, att det numera inom studentorganisationerna finns goda förutsättningar att genom intressebyråer, kår-expeditioner etc. distribuera kurslitteratur till mycket låga kostnader, och därför ansett, att det vid en eventuell förlängning av dispensen borde stadgas att de studerandes organisationer skulle äga rätt att från förlagen inköpa och till medlemmarna förmedla kurslitteratur enligt de principer som är gängse vid handel med andra varor.

Ombudsmannens för näringsfrihetsfrågor den 31 maj 1963 till näringsfrihetsrådet avgivna *yttrande* avslutas med följande sammanfattning.

Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor vill icke motsätta sig att näringsfrihetsrådet jämlikt 4 § konkurrensbegränsningslagen meddelar bokförläggareföreningen fortsatt dispens från det i 2 § lagen stadgade bruttoprisförbudet. Emellertid förordas att rådet såsom förutsättning för dispensen måtte överväga att föreskriva

att fri prissättning införes för böcker under prisgränsen jämte viss övrig s. k. fri litteratur,

att viss höjning av prisgränsen företages,

att skyddstiden innan bok får realiseras avkortas med ett år och realisationsböcker redan första realisationsåret får prissättas utan förlagens medverkan,

att studenternas organisationer medges rätt att direkt från förlagen inköpa kurslitteratur för vidareförsäljning till kårmedlemmar utan iakttagande av åsatta bruttopriser,

att etableringskontrollen även i fortsättningen utövas liberalt och möjlighet beredes till specialisering å viss typ av litteratur

samt att gällande ordning för försäljning av skolböcker bibehålles.

Utskottet

Fr.o.m. den 1 juli 1954 har det i princip varit förbjudet för säljare och fabrikanter på den svenska marknaden att föreskriva till vilka priser ett efterföljande återförsäljarled skall vidareförsälja produkterna. Detta förbud mot det s.k. bruttoprissystemet finnes intaget i 2 § lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet. Motiveringen för

förbudet är bl.a., att ett system med fasta marginaler för återförsäljarna förhindrar priskonkurrens och försvårar eller förhindrar uppkomsten av s.k. lågpriskanaler med lägre priser och service. Systemet förutsätter dessutom ofta andra konkurrensbegränsande åtgärder, såsom nyetableringskontroll.

Från bruttoprisförbudet har alltsedan dess tillkomst gällt dispens i fråga om böcker och musikalien. Den första dispensen utlöpte den 31 december 1962 och har i avvaktan på nytt beslut efter erforderliga utredningar förlängts tills vidare. Näringsfrihetsrådet, som har att besluta därom, avser att avgöra frågan om förnyad dispens före årets utgång. Bland skäl som anföres för ifrågavarande dispens kan nämnas, att bruttoprissystemet anses erforderligt för att trygga tillgången på högvärdig men mindre efterfrågad litteratur i bokhandeln. Förlusterna inom denna mindre lönsamma del av bokdistributionen måste kompenseras med inkomster från det lätt sålda sortimentet, något som inte vore möjligt vid konkurrens från en renodlad "bestsellerbokhandel". Näringsfrihetsrådet har sökt att i någon mån minska olägenheterna av bruttoprissystemet genom att vid dispensgivningen föreskriva olika uppmjukningar. Sålunda äger bokhandlarna lämna vissa förmåner, såsom rabatter till bibliotek, skolor, studenter m.fl., årsomsättningsrabatt, kontantrabatt och ordervärdesrabatt. Likaså föreskrives lättnader beträffande böcker med visst lägre bokhandelspris, äldre litteratur m.m. Slutligen må nämnas, att pris- och kartellnämnden genom olika undersökningar söker följa effektiviteten och lönsamheten inom bokdistributionen.

I det nu hos näringsfrihetsrådet anhängiga ärendet har Svenska bokförläggareföreningen och Svenska musikförläggareföreningen ansökt om fortsatt dispens. Man har därvid yrkat att dispensen icke skall tidsbegränsas utan gälla tills vidare för att ge den arbetsro som är erforderlig för effektiv planering och rationalisering. Bokförläggareföreningens ansökan har föranlett ingående utredningar. Näringsfrihetsombudsmannen har infordrat yttrandet i frågan från ett stort antal därav berörda organisationer, vilka i allmänhet tillstyrkt fortsatt dispens. Även näringsfrihetsombudsmannen har i sitt yttrande till näringsfrihetsrådet ansett att ansökningarna om fortsatt dispens bör beviljas men föreslagit ytterligare uppmjukningar i bruttoprissystemet.

I förevarande motion yrkas i första hand, att böcker och musikalien skall undantagas från konkurrensbegränsningslagens tillämpningsområde. I andra hand önskar motionären en föreskrift att dispens skall beviljas för tio år varje gång. Motionären anför i huvudsak samma skäl som åberopats för dispens från bruttoprisförbudet och framhåller därjämte branschens behov av arbetsro för långtidsplanering.

Såsom torde framgå av redogörelsen härovan är ett bruttoprissystem förenat med avsevärda nackdelar. Om det skall kunna tillåtas beträffande

böcker och musikalier synes det nödvändigt att marknaden övervakas effektivt och att de uppmjukningar föreskrives som är möjliga utan att syftet med bruttoprissättningen förfelas. Härvidlag bör näringsfrihetsrådets dispensgivning vara ett lämpligt instrument. Det torde kunna förväntas att rådet beaktar de olägenheter som kan vara förenade med alltför korta dispensperioder och avväger dessa på ett med hänsyn till samtliga omständigheter lämpligt sätt.

Av det anförda framgår att utskottet icke anser sig kunna tillstyrka bifall till motionärens förslag. Utskottet får således hemställa

att förevarande motion, II:529, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 oktober 1964

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Axel Svensson, fru Carlqvist, herrar Lars Larsson, Hübinette, Dahlberg, Erik Filip Petersson och Kilsmo;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Lundberg*, Odhe*, fru Ekendahl, herr Wahlund, fröken Sandell*, herrar Carlsson i Huskvarna* och Ringaby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Ringaby*, som ansett

a) att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar å s. 9 med orden "Härvidlag bör näringsfrihetsrådets" och slutar med orden "till motionärens förslag" bort ersättas med text av följande lydelse:

"Utskottet anser dock i likhet med motionären att bokhandeln intar en särställning beträffande bruttoprissystemet. Alldeles uppenbart är det att alltför korta dispensperioder inte ger bokhandeln möjlighet till de rationaliseringar som synes önskvärda. Utskottet vill därför tillstyrka motionärens alternativa förslag om 10 års dispens."

b) att utskottet bort hemställa

"A. att riksdagen i anledning av förevarande motion, II:529, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om

sådan ändring av 4 § lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet att där berörda tillstånd beträffande böcker och musikaler skall meddelas för perioder om tio år, samt

B. att motionen, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet hemställt under A., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd."